

Znanstveni rašomon

|| N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Sjećam se jednog događaja prije gotovo dvadeset godina (zar sam tako ostario?). Dakle, u laboratoriju smo mjerili konstante stabilnosti kompleksa *N*-alkiliranih aminokiselina s bakrom potenciomerskom metodom. No nije sve išlo onako kako smo zamislili. Dobili smo dosta mršave rezultate, koje bi bilo dosta teško publicirati. Naime, da budem sasvim konkretan, izmjerili smo konstante istih spojeva koje je Basolo izmjerio još sredinom stoljeća, a nova su bila tek dva sustava od kojih smo, uostalom, samo jedan uspjeli do kraja riješiti. A onda mi sine spasonosna misao: zašto eksperimentalne rezultate ne nadopuniti teorijskim proračunima? Naime, već mi se dugo vrtjelo u glavi kako bi se konstante stabilnosti kompleksnih spojeva mogle predviđati iz topoloških indeksa. Raspitah se malo, pa nađoh Sonju Nikolić, koja nije ništa pitala, nego radila. Izračunala je sve što treba, pa tako dođosmo do zajedničkog članka.¹

No pitao je netko drugi, moj bivši voditelj i – ruku na srce – prvi autor toga rada Vladimir Simeon. Njemu se ideja s topološkim indeksima nikako nije svidjela. Nisam ga vidio, jer je već počeo raditi na fakultetu, no dobio sam od njega jedno vrlo obzirno i pristojno pismo. Ukratko, on ne želi imati nikakve veze ni s topološkim indeksima niti s teorijom grafova u kemiji. Iz pisma se dalo naslutiti da na tu metodu gleda kao na nekakvu pseudoznatnost, numerologiju, *f*(13), hiromantiju, što li već, no to nikako ne znači – posebno je naglasio – da sam ja tome nešto kriv, naime da nešto muljam ili brljam. Ukratko: povukao je svoje ime sa zajedničkog rada, a rad je, vidimo, unatoč tome izašao.

Čitatelj o tome može misliti što hoće. Unatoč tome što topološki indeksi “ne valjaju”, posebice u primjeni na kompleksne spojeve, iz toga je rada proizašlo još dvadesetak na istu temu, napravljena je jedna doktorska disertacija (Ante Miličević, 2007.), dobiven samostalni projekt i održano tko zna koliko predavanja na znanstvenim skupovima. Vladimiru Simeonu možda se može pripisati manjak perspektive, ali nikako, naglašavam nikako, manjak poštenja, kako profesionalnog tako i onog drugog.

Nedavno sam bio slučajni svjedok upravo obrnutog slučaja. Kako sam nedavno napisao članak o plagijatu i plagiranju, ukazujući da je plagiranje lako otkriti (posebice zahvaljujući suvremenim programima za uspoređivanje tekstova), no nije ga nipošto lako definirati,² stiže mi pismo preko e-pošte o jednom slučaju, pa me autor usrdno moli da o tome zauzmem nekakav stav, da ga zaštitim, valjda.

Riječ je naprosto o ovom. On je dao svoje uzorke na analizu. Analizu nije radio on (naravno) nego dvije kolegice iz druge institucije. Napisali su zajednički rad o tome, no rad nije prošao recenziju. I što sad? Kolegice su se trudile, potrošile vrijeme i

novac sa svojega projekta, a na kraju ništa. Tada se dosjete da bi rezultate ipak mogle objaviti, ali da se ne vidi o kakvim je uzorcima riječ. Prikazat će analitičku metodu, koju su upravo radi tih uzoraka razvile. Rad je poslan, objavljen, bez imena našeg kolege koji je ne samo dao uzroke, nego im je i izričito zabranio da rezultate samostalno objave. I što sad?

U igri je tipičan rašomon. Rezultati u obje tablice, one u odbijenom i one u objavljenom radu, u vlas su isti, samo s drugim oznakama. “In the thirty years of research... I have never seen a more obvious example of copying or fabrication of data – in this case a clear plagiarism”, napisao je u svom mišljenju istaknuti strani znanstvenik kojeg je angažirala oštećena stranka, pa opet nije sve tako jednostavno kako se može iščitati iz navedene rečenice. Što čini znanstveni rad znanstvenim djelom? Čini ga postavljanje problema i izvođenje zaključaka, iz rezultata mjerenja i pokusa, dakako. U radu što su ga objavile kolegice nigdje se ne vidi po čemu bi uzorci s kojima su radile bili nešto posebno. Na kraju krajeva, koliko sam puta dao uzorak svoje krvi kolegama na institutu za njihova istraživanja. Za to, naravno, nisam dobio ni zahvalu, a kamoli koautorstvo na njihovom radu.

Da se odmah razumijemo, ne stajem ni na čiju stranu. Nikoga ne optužujem niti ikoga branim. Ničime ne želim prejudicirati odluku komisija, a moguće i sudskog postupka koji će se voditi oko ovog slučaja. Samo hoću potvrditi ono što sam napisao u spomenutom članku: plagijat se ne može svesti na mehaničku konstataciju da je “nešto prepisano”. A još više hoću ukazati na to da svaki sukob među ljudima proizlazi iz loše komunikacije ili – drugim riječima rečeno – iz manjka dobre volje.

Jer što je trebalo učiniti? Kolegice su trebale kolegi pružiti drugu priliku, pa pokušati malo bolje prikazati zajedničke rezultate kako bi se ipak mogli objaviti. I kolega je mogao imati malo više razumijevanja za svoje kolegice. Nisu one ništa krive što je njegova koncepcija istraživanja bila uvjetno govoreći loša. Ukratko, trebali su svi skupa imati onu širinu koju je imao moj *Doctorvater* Vladimir Simeon.

Literatura

1. B. Grgas, S. Nikolić, N. Paulić, N. Raos, Estimation of stability constants of copper(II) chelates with *N*-alkylated amino acids using topological indices, *Croat. Chem. Acta* **72** (1999) 885–895.
2. N. Raos, Što je plagijat u znanosti?, *Arh. Hig. Rada Toksikol.* **65** (2014) 129–131.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr